

SJÖSGÄRDE

I 1646 års jordebok kallas hemmanet Swen Peersonsgård efter den dåvarande åbon och det namnet används ända fram till slutet av 1700-talet.

På hemmanet genomfördes laga skifte 1837 och de två kronoskattegårdarna blev Sjösgärde 1:2 och 1:3 med markerna utlagda i två skiften vardera. De två brukarna, Johannes Nilsson resp. Ingjerd Davidsson, hade då redan friköpt sina gårdar från staten. På 1925 års ekonomiska karta (nästa sida), framgår fortfarande hur skiftena lades ut 1837. Därefter har några förändringar gjorts, mark från Lunnabol har lagts till fastigheten 1:3 och mark har avstyckats från båda fastigheterna för några nya mindre fastighetsbildningar.

Vi har hittat 3 torp, som kom till i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet; Sjösgärde torp, Ljungslätt och Liden/Grönelund.

Ur "Hallands Landsbeskrifning 1729:

No 1 Siösgierde: $\frac{3}{4}$ mantal crono, 2 åbor, inga tjänstehjon men 1 skattdörd och 1 skattdfri inhyses eller backstuguhjon.

Åborna hette **Peer Peerson** och **Nills Jöensson**. Nills Jöensson var också "nembdeman". Han hade år 1700 "Stadt hemmanet emot 12 daler silvermynt" och Peer Peerson hade fått "hemmull Zedell", dvs brukningsrätt 1724. Båda åborna ansågs vara "någorlunda behåldne", likaså deras manhus och uthus. De hade 2 uthuslängor vardera. På en karta från 1707 ser vi att byggnaderna låg sammanbyggda eller helt nära varandra. Vid laga skiftet 1837 låg gårdarna åtskilda, förmodligen sedan en brand 1791. I vår dokumentation kallar vi dem **Gård 1** resp **Gård 2**.

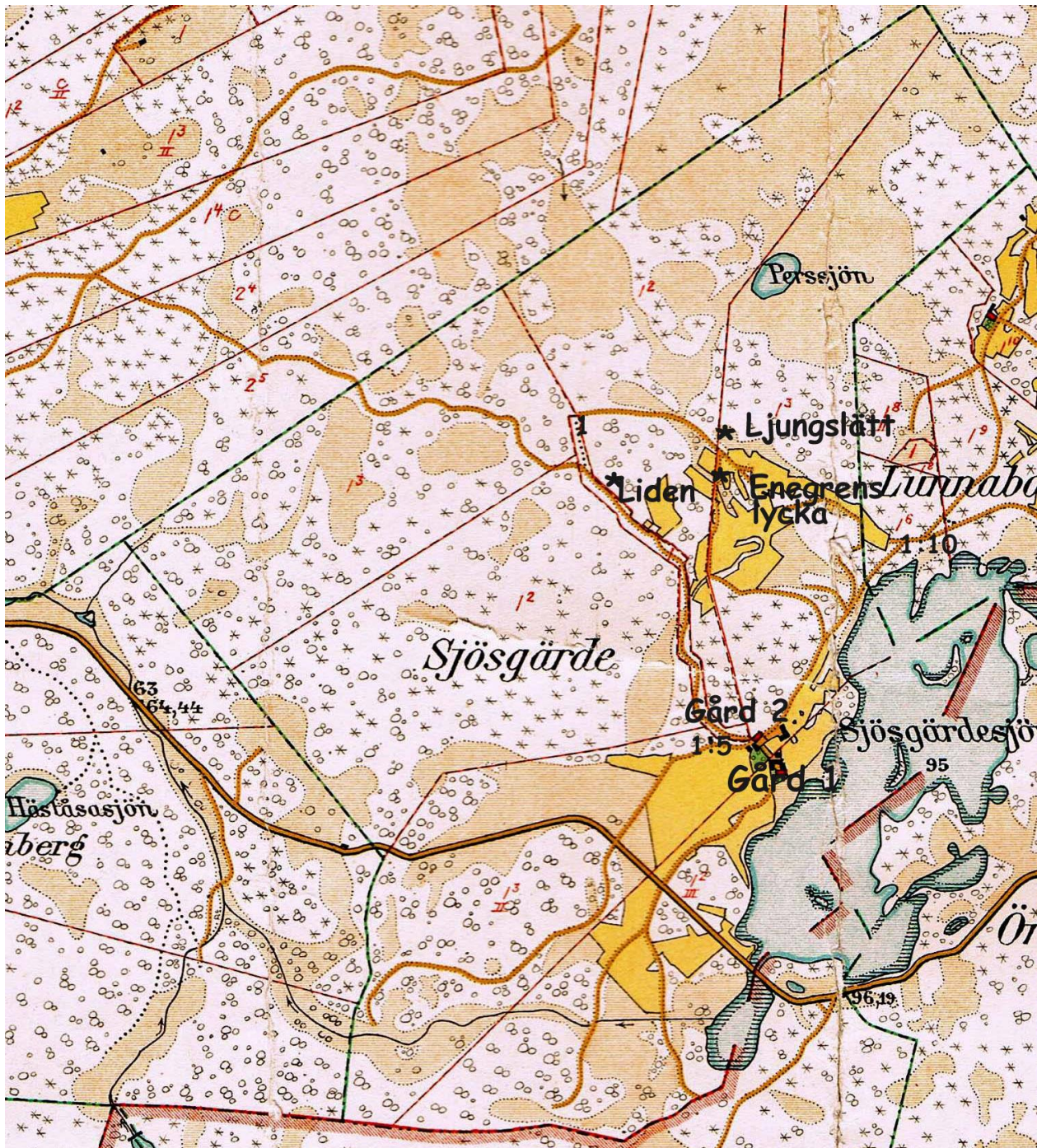
"Ingen Träägård, kåhl ock humblegård fins som är omgierdt med snegård. Gårdsens gierdsgårdar består större dehlen af snegård, dehls af steen ock dels af åsar, stafwer samt gropar i sanckig marck.

En hage, hwaruti är Ek, Book, Ahl ock Biörck. Utmarken samfählit med Cronohemmanen Lija ock Skiönawad, samt Frälse hemmanet Stålered i Abilld sochn, till muhlabeltet så Creaturen någorlunda kunna hafwa sitt Sommarbete, af liung ock måssag blant stora Berg, hwarpå fins enskift skoug till detta hemman, bestående af gammal Book ock Ek.....

Planterings hage i skougen. En Fiske Siö som något litet kan fiskas mört ock abor, hwilket dock intet lönar mödan, hwaruti löper en liten Bäck som en Sqwalte Qwarn står, ock intet oftare går än höst ock vår.

Åckerjorden af kall öhr, dels med kamp ock gruus mylla, kan intet hielpas med fyllning eller dijkning, gifwer wid medelmåttig årswäxt 2dra kornet. I ängen samt åckergierdet är något gammalt ock ungt Eke samt Ahl och Biörke, ängwallen med liung ock kall starmåssa, behöfwer ingen rödning eller dickning. Ängen swagare än åckeren."

"Backastugan wid Siösgierde: På hemmanet Siösgierdes ägor har allenast Backastugan ock ingen vidare Egendom."

Sjögårdes gräns är utmärkt med streckad grön linje och fastighetsbeteckningarna med röda siffror (ekonomiska kartan 1925)

Beskrivning till kartbilden:

Fastighet 1:2 areal 148,9 ha, varav 95,0 prod. skogsmark. Ägare: J.A.Bengtsson. L.s. 1837

1:3 areal 150,6 ha, varav 90,4 prod. skogsmark. Ägare: S.H.Eriksson. "

Samfällid fägata 1. Sjöar: Perssjön 0,9 ha, av Sjögårdessjön 20,6 ha.

Fastigheten 1:5 och 1:10 bildades 1970.

På 1920-talet gjordes två sänkningar av Sjögårdessjön för att utvinna mera odlingsmark.

Bengta, som för övrigt själv dog i en olyckshändelse, fick under sitt liv vara med om flera tragedier. Makarnas två äldsta barn omkom i en våld och deras hem förstördes, när båda gårdarna blev "afbrändta" 1791. Barnen var då 4 resp 1½ år gamla. Se nedanstående tidningsartikel. Bortsett från att vi starkt berörs av det tragiska innehållet, är det intressant att se, hur man uttryckte sig i en tidnings-artikel från den tiden. Observera också den sista meningen.

Tragedi i Vessige för 165 år sedan

I Inrikes-tidningar för den 4 nov. 1791 står bl. a. följande utförliga referat från en svår eldsolycka i Vessige, då två spädbarn innebrändes under olyckliga omständigheter. Korrespondenten skriver:

Ibland de många eldskador, hvarmed denna så wäl som flere orter i vårt kära Fädernesland, detta år besynnerligen blifwit hemsökte, får äfwen nämnas den, som timade d. 23 Oct. nästl. kl. 7 en Söndags morgon, å Krono-Hemmanet Sjösgerde, i Vessige församling och Södra Halland, och hwarigenom des twenne Åboer, kötslige Bröder, Erland och Nils Perssöner plötsligen förlorade all sin ansenliga och i ganska godt stånd warande äbyggnad, både af in- och uthus, tillike med största delen af sin lösa egendom i de förre, samt all, i de senere inbergad, detta årets rika gröda, af säd och hö, och bringades således i hast från en tämmeligen wacker förmögenhet (ty de ha begge warit kände för utmärkt flit och idoghet) til en ömkansvärd fattigdom.

Det hade kanske warit möjligt, at genom tilhjelp af Grannar, som i anscende til detta Hemmans belägenhet wid sjö, ligger i flere,

kring des stränder boende Båders åsyn, få något mer räddat, så framt sådant ej gjordts omöjligt af den omständigheten, at mästa folket å ena och andra stället nu woro til sine Sockne-Kyrkor bortwandrade.

Den andre Åboen deremot, som wäl war hemma stadd, och i hwars stuga elden först kom lös, (man har, wid anställd undersökning ej kunnat utröna, af hwad orsak) hant ej rädda det minsta af wärde, såsom han genast ej hade flere till hands, än en liten tjenstgosse. Och war för honom det aldrabedräfweligaste, at hans ende 2:ne barn, en Son om 2 och en Dotter om 4 års ålder blefwo ömkeligen innebrände. Modren, som ej straxt war tilstädes, utan et litet stycke borta i gårdet, sprang så fort hon hant fram, in i den öfwer alt itända stugan, för at rycka ut sina barn, men de funnos icke, hwarken af henne, eller Fadren, som 3:nte särskilte gånger woro därinne och i sängar och öfwer alt, så mycket eld och rök kunde tillåta, trefwade efter dem; de gifwo sig ej heller tilkänna, hwarken genom skri, eller annat ljud, oakadt de wid första eftersökningen ej tycktes redan kunna wara qwäfde. Efteråt och sedan husen woro nedgrundne, kunde man af deras små hwitbrändes läge sluta, at de, så snart de förstätt faran, krupit in i ett litet, emellan sängarne inrättadt skåp. Om nu barnen sjelfwe af oförstånd stuckit eld i sänghalmen, under det Fadren för et ögnablick gått at se til sina hästar, och sedan de på sagde sätt gömt sig, af fruktan för bannor eller ris af Fadren, som i förskräckelsen häftigt ropade på dem, ej tordes swara, eller de straxt af rök och hetta blifwit förqwäfde, känner endast den Allwetande; men detta war enda och rätta orsaken, at ende och käre barns lif måste upoffras å en wäldsam död.

Klippet är från 1950-talet och troligen från HN.

I artikeln sägs att båda åborna "bringades i hast från en tämmeligen wacker förmögenhet till en ömkansvärd fattigdom". I husförhörslängden 1820 antecknas att Nils och Bengta är "utan förmögenhet". Sonen Johannes står som ansvarig för gården redan 1809, endast 18 år gammal. Dessutom var han "beväringsskarl" och tjänstgjorde åtminstone vid tiden för 1812 och 1814 års husförhör. Vid husförhöret 1819 saknas han, eftersom han var i Skåne och tröskade. 1823 gifte han sig med Johanna Carlsdotter från Lundsgård och samtidigt gifte sig hans syster Anna Christina med Johannas bror Anders Carlsson.

Sjösgärdesgårdarna byggdes upp igen efter branden 1791, men nu med ett litet avstånd mellan dem. Det bostadshus som byggdes upp på 1:2 finns fortfarande kvar.

Utdrag ur bouppteckningarna efter Nils Persson och hans hustru:

efter Bengta 1831: Boets tillgångar 27 och skulder 17 riksdaler. I tillgångarna ingick en "rödraggig ko" för 10 rdr.

efter Nils 1834: Boets tillgångar 5 och skulder 5 rdr. Den rödraggiga kon fanns i varje fall inte kvar hos fadern.

Laga skiftet i Sjösgärde skedde under Johannes Nilssons tid och gården fick sina marker utlagda i 2 skift. Gårdarnas byggnader låg redan åtskilda och därför kunde båda hemmansägarna bo kvar. Fastigheten fick beteckning **Sjösgärde 1:2**.

1809-1857

Johannes Nilsson född 1792-03-23 i Sjösgärde död 1858

Johanna Carlsdotter 1793-06-15 i Sörby 1869

Barn: Johanna Christina f 1823, Andreas f 1825, Christina Beata f 1827, Johanna Beata f 1829, Carl Johan f 1832 och Nils Berndt f 1836.

Gården lämnades över till dottern Johanna Beata och hennes man Bengt Andersson, som fick fasta på gården i november 1857. Sönerna Andreas och Nils Berndt blev hemmansägare i Väby nr 5, Carl Johan i Öringe, dottern Johanna Christina gifte sig med torpare Anders Jönsson i Harplinge och Christina Beata med Johannes Fredriksson i Eftra.

Föräldrarna blev undantagsfolk och bouppteckningarna efter dem ser ut så här:

efter fadern 1858: Tillgångar 62 och skulder 51 riksdaler. I tillgångarna fanns förutom lite kläder 1 "rödhjelmig" ko, 2 får och 1 lamm, värderade till 39 rdr.

efter modern 1869: Tillgångar 91 och skulder 104 rdr. Hon hade fortfarande 1 ko och ett par får, värde 44 rdr. Skulderna bestod nästan enbart av mat och dryck; bl.a. fläsk, kött, fisk, smör, 12 kannor brännvin, 1 kanna "råm" och vin. Man slog tydligen på stort vid den här begravningen.

1857-1886

Bengt Andersson/Andreasson född 1834-11-27 i Slättåkra död 1881

Johanna Beata Johansdotter 1829-11-24 i Sjösgärde

Barn: fosterson Otto Ferdinand Berglund f 1863

Makarna fick inga egna barn men tog sig ett fosterbarn, en 4 år gammal pojke, från ett barnhem i Stockholm och vid en auktion 1868 "ropade Bengt Andreasson in" en pojke, fattighjonet Johan Gustaf Kristiansson på Högen "för en summa av 150 riksdaler".

"Summan skulle utgå sålunda, att 100 R betalas den 25 mars detta år, samt resten då Gossen blifvit Confirmerad, hvilket han säges hafva blifvit i Drengsered under detta år; men vid afgäendet från folkskolan härstädes, enligt intyg af Skolläraren, inte ägt det kunskapsminimum som erfordras och församlingens Pastor efter förhör med gossen icke kunnat godkänna den i annan församling i strid med gällande lag skedda confirmationen och fordrar att han, såsom ännu varande i skolåldern, bevisar skolan till dess han inhemtat det af lagen föreskrifna minimum för att börja beredas till HH Nattvard, så beslutade församlingen att vänta med betalandet af återstoden, nemligen femtio R, tills ifrågavarande Gosse hållits i skola och erhållit godkända betyg af Folkskoleläraren, samt af härv. Pastor blifvit admitterad till HH Nattvard.

Vi har inte följt gossen, så vi vet inte hur det gick för honom, men ville visa hur man från kyrkan ställde krav på barnen, att de i skolan skulle inhämta nödvändiga kunskaper inför den obligatoriska confirmationen.

Åren 1867-1869 var det nödår i bl.a. Hallands skogsbygd. Vi kan läsa om den här tiden i boken "Halländska emigrantöden" av Fritiof Nilsson m fl 1996. I boken återges ett upprop, som prästen i Drängsered tillsammans med sina sockenmän skrev den 1 februari 1869, där "de anropade det Svenska Folket om understöd för anskaffande av livsmedel åt härstädes hungrande". Uppropet publicerades i Hallandsposten och i stockholmstidningen Aftonbladet. Här är ett utdrag:

"Förliden vår ingick med de mest leende förhoppningar, allt tydde på en härlig skörd, men - Gud ville annorlunda. Under flera månader svalkade ej någon regndroppe den törstande jorden, en brännande sol förstörde växtligheten, ängarna stodo svarta så att kreaturen knappast kunde livnära sig, flertalet fick ej det utsådda kornet åter, samt dessutom ett krent och ringa foder - och de sköna förhoppningarna vore försvunna.

Redan långt före jul funnos många, vilka ej ägde det ringaste till brödföda och nu äro de hem många där bröd bakat av agnar ätes eller där bröd helt och hållet saknas. Där förr rådde förnöjsamhet, ja glädje, där bor oro och ängslan, ty hungersnöden står ej längre vid dörren - den har trätt in i boningen.

Stora skaror av män, kvinnor och barn på vilkas kinder försakelse och brist på det nödvändigaste tryckt sin stämpel, vandra omkring och bedja om bröd, men ofta förgäves, ty de flesta i orten sakna denna gåva....."

Några dagar senare kom också upprop från Gällared och Gunnarp. Uppropen hörsammades med "storartad anslutning i mera lyckligt lottade länsdelar".

August Bondeson har skrivit om nödåren i "Mors mässingskruka" och Astrid Pettersson skrev så här i sin diktsamling "I tidlös tid":

"Hösten kom - den fruktansvärda
hungerhösten 1868.

Lyssna du hur bygdens byar
dämde upp i sina bäckar
fångade den minsta ålen,
grävde rötter, malde kvickrot
och åt unga granars toppar.

Lyssna du på träskoklapper
över vårens armodsvägar
Hundra år är såsom intet
i den långa svälttågskedjan

De svåra nödåren 1867-1869 drabbade naturligtvis också bönderna i Sjösgärde, men de hade en fördel av den tiden; som nödhjälpsarbete åt många fattiga byggdes 1868-1869 en väg mellan Sjönevad och Örsedal, som mycket förkortade bl.a. deras resväg till Drängsered.

1983 restes en minnessten på en bit av vägen som fortfarande går att skönja på fastigheten Sjösgärde 1:2, efter rätningen av Drängseredsvägen i mitten av 1950-talet.

Byavandring till minnessten

Byavandring ordnade Vessige-Alfshögs hembygdsförening i onsdags.

Färden gick till den nyresta stenen över vägbygget mellan Sjönevad och Örsedal som genomfördes under nödåren 1868-69 till en kostnad av 4.000 kronor.

För den kostnaden fick man en väg 5-6 kilometer lång som det nu rests minne över på initiativ från Gunnar Bengtsson, Vessige som också var guide på vandringen. (Gunnar är närmast till vänster om stenen på bilden.)

Vandringen lockade ett 30-tal personer och det var den andra vandringen under året. Den första gick till Möllan i Vessige.

4/8-83

Stenens text: "Den väg byggdes nödåren 1868-1869".

Om vi återgår till hemmansägare Bengt Andersson och hans familj: Man kan ju anta att också de hade det mycket besvärligt under de här åren, men av bouppteckningen 1881 att döma, hade de det då ekonomiskt bra. Mannen dog dock endast 46 år gammal av lunginflammation. Gården hade han testamenterat till hustrun, som sålde den till fostersonen 1886. Hon flyttade själv till Drängsered.

Bouppteckning efter Bengt Andersson 1881:

Tillgångar totalt 9.217 och skulder 1.047 kronor.

Fastigheten taxerades till 4.000 kronor. Bland lösöret räknades upp mycket husgeråd, många möbler och textilier, jordbruksredskap för över 500 kronor, kreatur för 1.158 kronor (1 "följa" 175 kr, 1 sto med föl 125 kr, 1 par oxar 175 kr, 5 kor 260 kr, 2 kvigor 100 kr, 2 ungstutar 70 kr, 2 kalvar 50 kr, 1 sugga o 2 grisar 75 kr, 9 får o 11 lamm 120 kr, 8 höns o 2 änder 8 kr) samt fordringar på 2.285 kronor. Bland skulderna fanns bl.a. "tjänstehjonslöner för halfåret 1881" 33 kronor.

1886-1912

Otto Ferdinand Berglund född 1863-06-21 i Kungsholm

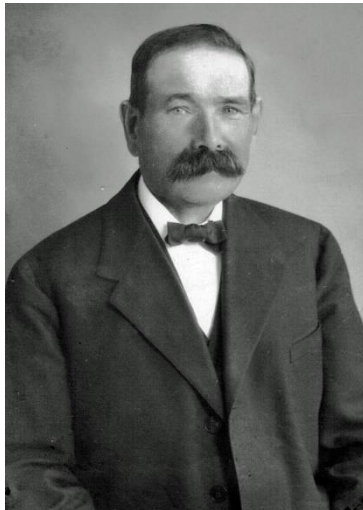
Otto Berglund hade dräng och piga som hjälp. 1912 sålde han gården till Nils Karlsson, Sjönevad. Denne sålde genast gården vidare till August Bengtsson, som flyttat in från Slöinge 1911 med sin familj. Nils Karlsson blev ungefär vid den här tiden gästgivare på Sjönevads Gästis. 1914 flyttade Otto Berglund till Falkenberg. Det sägs, att det var han som tog ner halva byggnaden på Amiralens och forslade den till Falkenberg. En ny byggnad blev aldrig uppförd av materialet, som så småningom blev förstört.

1912-1934

Johan August Bengtsson född 1871-04-27 i Asige död 1948-07-20
Jenny Augusta f Johansson 1876-01-16 i Årstad 1927-06-20
Barn: Erik Axel Bernhard f 1901, Ernst Gunnar f 1903, Rut Linnea Margareta f 1904, Torsten Ivar f 1907, Magnhild Josefina f 1908 och Märta Ingeborg f 1911.

August och Jenny
Bengtsson

(foton från
Holger Eriksson)

Jenny dog 1927 av "hjertfel", 51 år gammal och August dog 1948, 77 år gammal.

Ur hustruns bouppteckning: Fastigheten ¼ mtl Sjösgärde taxerad till 14.700. Kreatur: "1 fölsto med föl vid sidan" 600 och 1 fyraårigt sto 500 kronor, 8 kor à 250 kronor, 4 ungdjur, 3 kalvar, 3 modertackor med lamm, 8 grisar, 38 höns och 1 bisamhälle. Växande gröda: Höstråg, vårsäd, potatis, rotfrukter och grässkörden, totalt 1.500. Summa tillgångar 27.971 och skulder 17.298 kronor.

Efter arvskifte 1934 fick sonen Gunnar lagfart på fastigheten 1:2, medan en ny fastighet bildades (1:4) för fadern. Brukningen av faderns mark arrenderades av sonen Erik fram till 1939, då han flyttade med hustru Ebba (gifta 1931) och sonen Holger till gården Berghem i Vessige. Efter August Bengtssons död 1948 övergick också fastigheten 1:4 till Gunnar Bengtsson. 1:2 och 1:4 ägs numera av Gunnar Bengtssons son. År 1975 avstyckades två mindre tomter, 1:8 och 1:9, till Gunnar Bengtssons två döttrar

1934-1939

Erik Axel Bernhard Bengtsson född 1901-06-18 i Slöinge
Ebba Konstantia f Svensson 1899-06-09 i Vinberg
 Barn: Axel Holger f 1932

1934-1987

Ernst Gunnar Bengtsson född 1903-01-14 i Slöinge död 1987
Hildur Elisabet f Eliasson 1904-01-16 i Drängsered 1975
 Barn: Axel Gerhard f 1940, Gunnel Elisabet f 1942 och Hillevi Margareta f 1944.

Bostadshuset som byggdes 1791 och fortfarande står kvar, om än i stort förfall.

Fotografi från 1930-talet (foto fr Holger Eriksson)

Flygfotot nedan visar gården 1:2 som den såg ut på 1950-talet (foto fr Holger Eriksson)

T.v. i bild ekonomibyggnader till 1:3 (det nedersta nu ombyggt till bostad).

Utdrag ur *Gods och Gårdar 1964*: Sjösgärde 1:2 m.fl.

Tax.värde 91.400. Areal 149 ha, varav 15 ha åker, 134 ha skog, grus- och moss-jord, löv- och barrskog. Djur: 2 hästar, 20 ungdjur, 8 sugor, 80 höns.

Mangårdsbyggnad från 1958 (se bild nedan). Ladugård från 1911, mangårdsbyggnad från 1791, ekonomibyggnad från 1880 resp 1928.

Gunnar och Hildur Bengtsson lät bygga sig ett nytt bostadshus 1958 en bit från de gamla byggnaderna.

Sonen Gerhard, som varit flygare till yrket, äger nu fastigheten och bor där.

De äldre husen på gården har han låtit stå kvar. Marken brukas inte längre.

Gård 2 (senare 1:3)

Enligt Hallands Landsbeskrifning 1729 hade Nills Jöensson blivit åbo på gården år 1700. Han var då endast 18 år gammal, gift samma år med Botill Jönsdotter, högst 15 år gammal! (I 1734 års lag var lägsta giftasålder bestämd till 18 år för män och 15 år för kvinnor) Troligen var Nills son till gårdens förre åbo, Jöns Carlsson (1645-1732) och broder till Olof Jönsson, som senare blev den andre åbon i Sjösgärde. Nills blev nämndeman så småningom.

1700-1740

Nills Jöensson	född 1682	död 1737
Botill Jönsdotter	1686	1756

Barn: Carl f 1703 och Malin f 1714.

Botill/Bothela/Bodel var från Järnbo. Hennes broder Jöns Jönsson gifte sig samtidigt som Nills och Botill med Nills syster Anna Jöensdotter.

Nills dog 55 år gammal och Botill 70 år gammal av "håll och styng" (lunginflammation). Bouppteckningen 1737 visar att det ekonomiskt gått bra för makarna

Ur bouppteckningen 1737 efter Nills Jöensson:

Tillgångarna värderades totalt till 518 daler. Det fanns många kreatur på gården: 2 hästar (22 d), 9 kor och 6 kvigor (71 d), 3 oxar (34 d), 4 stutar (12 d), 1 tjur (2 d), 16 getter (16 d), 9 årskillingar (4 d), 9 får, 6 lamm och 2 baggar (17 d) samt 11 svin (15 d).

Bland skulderna på 116 daler ingick bl.a. "Innestående cronoränta för innewarande åhr" med ca 8 daler, "innestående barnegods för afledne Nembdemannens halvesyster Pernilla med ca 17 daler och "skyldig till Handelsmannen Hans Pettersson i Falckenberg" med 18 daler.

Vid förrättningen "påmintes" om "husebristen, men medan den befants ringa, påtog sig sonen Carl Nillson att försvarligen omlaga husen utan någon ersättning ..."

Sonen Carl gifte sig 1738 och övertog gården. Dottern Malin gifte sig med Swen Pärsson i Pilsegård, Vessige kyrkby.

1740-1769

Carl Nilsson född 1703-08-14 i Sjösgärde död 1770
 Bengta Gudmundsdotter 1717 i Gunnarp? 1772
Barn: Nilla f 1739, Gudmund f 1741 d 1741, Gunnill f 1742, Karin f 1745, Olof f 1747, Nils f 1751 d 1751, Johanna f 1752, Nils f 1756 och Bärndt f 1760.

Mannen blev 67 år och kvinnan 56 år gamla, båda dog av "håll och styng".

Ur bouppteckningen 1770 efter Carl Nilsson:

Tillgångar 334 och skulder 58 riksdaler. Nu fanns det betydligt färre kreatur på gården: 1 häst (35 rdr), 4 kor och 3 kvigor (77 rdr) samt 11 får och 3 baggar (20 rdr). Bland skulderna fanns "innestående cronoskatter med gewinst" för år 1770 med ca 7 rdr.

Dottern Gunnill gifte sig 1770 med Christen Persson, Backagård, Karin gifte sig med Björn Mårtensson i Forshult, Gunnarp och sonen Olof, som var "wanför i Höften och illa halt" blev torpare på Häståsen, när han gift sig 1775 med änkan Ingierd (läs mera om dem i Sjönevadshäftet). Äldsta dottern Nilla gifte sig 1770 med Arfwid Bengtsson från Abild och de övertog gården.

1770-1775

Arfwid Bengtsson född 1736 i Abild död 1774
 Nilla Carlsdotter 1739-03-30 i Sjösgärde
Barn: Bengt f 1770 och Christian f 1773 d 1778

Mannen dog redan 1774, endast 38 år gammal, av "håll och styng". Sönerna var då bara 3½ och ½ år gamla. Änkan gifte om sig 1775 med Erland Pehrsson, broder till Nils Pehrsson som 1788 blev åbo på den andra gården i Sjösgärde.

Ur bouppteckningen 1774 efter Arfwid Bengtsson: Tillgångar totalt 296 och skulder 168 riksdaler. Kreatur: 3 hästar (68 rdr), 3 kor, 1 kviga och 4 kalvar (68 rdr), 3 getter och 3 bockar (10 rdr), 3 får och 3 baggar (7 rdr) och 1 sugga (4 rdr). Bland skulderna: "Innestående kronoskatt med Gewinst" 14 rdr, innestående lön för dräng och piga 14 rdr,

1775-1840

Erland Pehrsson född 1754-09-25 i Björsered 1807
 Nilla Carlsdotter 1739-03-30 i Sjösgärde 1793
 h2 Ingierd Davidsdotter 1767-04-10 i Abild 1854
Barn: Anna Britta f 1775, Carl f 1778 d 1779 av kopporna, Anders f 1779 d 1779, Anders f 1781, Inger Christina f 1785, Nilla f 1797, Anna Christina f 1799 d 1816, Pehr f 1802 och Johannes f 1805

Nilla Carlsdotter dog 1793 av lungsot, 54 år gammal. I bouppteckningen 1794 efter henne kan vi få en uppfattning om hur det såg ut på gården då. Detta var alltså tre år efter den stora branden, som ödelade båda gårdarna i Sjösgärde.

Tillgångar 95 och skulder 63 riksdaler. Kreatur: 3 hästar (20 rdr), 4 kor, 2 kvigor och 2 kalvar (20 rdr) 16 gamla får och 2 baggar (6 rdr) samt 1 sugga (16 sk). Bland skulderna nämns bl.a. "böter för skogshygge" ca 3 rdr.

Änkemannen gifte om sig 1796 med Ingier Davidsdotter från Abild. Han dog redan 1807, "drunknad", 53 år gammal. Deras fyra barn var då 10, 7, 5 och 2 år gamla. I bouppteckningen efter honom kallas han kronoskattehemmansägaren, vilket betyder att han friköpt gården från staten. Fastigheten tas upp till 100 rdr med anteckning "som den afledne ensamt förvärfvt", vilket kanske betyder att han köpte gården före sitt 2:a giftermål 1796.

Ur bouppteckningen 1808 efter Erland Pehrsson: Tillgångar: 328 och skulder 78 riksdaler. I uthusen fanns: 2 hästar (26 rdr), 5 kor och 1 kalv (31 rdr), 3 får och 2 vädur (3 rdr). Bland skulderna räknas upp "kronoskatt med gewinst" 1807 ca 7 rdr.

"De omyndige barnen" ägde nu gården. Man kan anta, att änkan fick hjälp att bruka gården först med hjälp av drängar och sedan av sönerna Pehr och Johannes, som båda var ogifta. Johannes dog 1839 av "kräftan" 33 år gammal och Pehr övertog gården 1840. Halvsystemen Anna Britta hade redan 1801 gift sig med rotebåtsmannen Bengt Heberg.

Den yngsta dottern Anna Christina dog 17 år gammal i förkylning och dottern Nilla blev det stora bekymmer med. Hon kallades "svagsint" och man får en bild av henne i ett sockenstämmoprotokoll från 1826. 1825 fick hon en son, Anders, "fader oangifven". Hon var då 28 år gammal. Enligt protokollet så visade hon "aldeles icke någon ömhet för barnet, och ofta bortlöper, till Modrens, Brödernes och grannfolkets stora förskräckelse, samt bekymmer och besvär att åter uppsöka henne; föredrogs detta ömmande ämne på Sockenstämman, för att genom gemensam öfverläggning kunna finna det bästa råd i denna förlägenhet." Slutligen lovade "Carl Bengtsson i Björsered, af billighet, att taga henne till sig för någon tid på prof, ehuru med förbehåll, att ej genom detta åtagande, wara tvungen att behålla henne längre än han sjelf vill."

Vi vet inte hur det gick för henne i Björsered. Hon dog 1864 av lungsot, 54 år gammal. Hennes son blev som äldre utackorderad hos bönderna i grannskapet mot betalning av socknen. Exempelvis fick Beata Ivarsdotter i Sjönevad 33 öre per dag år 1890 för att ta hand om honom. Han var "fattig och mindre vetande" och dog 1891 som fattighjon, 66 år gammal

Laga skiftet i Sjösgärde skedde under Ingierd Davidssons tid och gården fick sina marker utlagda i 2 skiften. Gårdarnas byggnader låg redan åtskilda och därför kunde båda familjerna bo kvar. Fastigheten fick beteckning **Sjösgärde 1:3**.

1840-1863

Pehr Erlandsson	född 1802-11-20 i Sjösgärde	död 1863
Anna Christina Nilsson	1807-10-06	1886

Barn: Nils August f 1847 och Neta Mathilda f 1852 d 1854

Pehr blev 61 år gammal. Av bouppteckningen framgår, att han var förmögen och att han vid sidan om jordbruket ägnade sig åt att låna ut pengar i både Vessige och grannsocknarna. Boet hade en mängd "utestående kontante fodringar" med upplupen ränta från 1857 och framåt. Lånen var på mellan ca 500 kr (Per Persson i Sjönevad/Väby) och 14 kr (Ludvig Persson i Rörkull) och 4 kr (Peter Cederberg i Lunnabol). Det fanns också några osäkra fodringar bl.a. av Elias Jönsson i Lia, 90 kr och Sara i Björseredshuset.

Ur Pehr Erlandssons bouppteckning: Tillgångar: 9.170 och skulder 250 kronor
Fastigheten värderades till 3.600 kronor. Kreatur: 2 hästar, 2 oxar, 1 tjur, 4 kor, 2 kalvar, 6 grisar, 1 sugga och 6 höns, sammanlagt värderade till 500 kronor. Utestående fordringar: ca 4.600 kr.

Sonen August var 16 år gammal, när fadern dog. Man kan förmoda att änkan brukade gården med hjälp av sonen och dräng/drängar. August gifte sig 1868 med Beata Andreasdotter, som flyttade till gården från Krogsred

1863-1886

Nils August Persson född 1847-04-10 i Sjösgärde

Beata Christina Andreasdotter 1843-08-10 i Krogsred

Barn: Anders Peter f 1868, Carl Adolf f 1869, Martin Ludvig f 1871 d 1871, Amanda f 1872, Ida Lovisa f 1874 och Hilda Charlotta f 1879.

Familjen lämnade gården 1886 och flyttade till Hermanstorp i Ljungby. Barnen Anders Peter flyttade till Amerika 1890 och Hilda Charlotta 1897.

Enligt husförhörslängderna flyttade nästa familj inte in förrän 1898. Det hade funnits flera inhysta personer på gården tidigare och tre av dem, Anna Torsdotter med två uäbarn, bodde kvar där fram till 1898-1899.

En berättelse av Nils Karlsson, född 1853 i Lunnabol:

"När det vart nödår eller missväxt kom det ofta människor från andra trakter och tiggde. De kom alltid uppifrån landet, från Småland eller Västergötland. Ty där blev visst oftare missväxt än här. De drev igenom här, för att komma nedåt slättbygden, där merendels fanns lite bättre om föda. Under goda skördeår kom det inte ofta några äldre personer, men s.k. "vaktepågar" kom det vartenda år. Det var små pysar från 7-8 år upp till 14-16 år som kom vandrande hit ned och sökte få arbete här med att vakta (valla) kreatur. De kom från mycket fattiga hem och tog gärna plats för bara maten. I Sjösgärde, där jag tjänade många år i min ungdom, kom det ofta sådana gossar och alltid hade husbonn en sådan till att vakta kreaturen."

(berättelsen ingår i Jöns Lundsgårds uppteckningar och är en intervju gjord av Alfred Nilsson år 1940)

1898-1952

Sven Henning Eriksson född 1864-03-27 i Lunnabol död 1952

Albertina (Alma) Bernhardina f Eliasson 1862-07-09 i Lia 1:3 1950

Barn: Ernst f 1891, Ivar f 1893 d 1915, Adolph f 1897, Carl f 1899, Erik f 1902, Alice Helfrida f 1904 och Ingrid Sofia f 1906.

Henning var son till torpare Erik Svensson och Olena Sophia Hansdotter på Skogslyckan i Lunnabol (läs mera om Skogslyckan i Lunnabolshäftet) och Albertina var dotter till torpare Elias Jönsson på granntorpet Ljungslätt, men hon var född under tiden föräldrarna brukade en gård i Lia och kom 1879 till Ljungslätt, där hennes farfar tidigare varit torpare.

Ur Gods och Gårdar 1939:

Sonen Ivar dog 22 år gammal av blodförgiftning, förmodligen medan han gjorde sin militärtjänst vid Hallands regemente i Halmstad. Adolf var dräng på Sjönevads Gästis i många år, från 1924 fram till sin död 1957.

Familjen uppställd framför sitt bostadshus: Fr v Ernst, Ingrid, Alice, Alma, fosterdottern Judit, Henning, Erik och Carl. (Adolf saknas på bilden, Judit var dotter till Johan o Klara Carlsson i Lia). Foto från 1920-talet av Erik Svensson, Falkenberg

Ernst, Carl, Alice och Ingrid ägde och tillsammans med Erik, brukade de gården efter faderns död. Alla barnen förblev ogifta livet ut och på äldre dagar köpte de en fastighet på Venebergsvägen 5 i Vessige by, där de alla, utom Adolf som då redan var död, bodde livet ut. Alice dog 1969, Ernst dog 1981, Erik 1985, Carl 1988 och Ingrid 1993.

Faktauppgifter från Gods och Gårdar 1964:

Tax.v. 101.200. Djur: 4 hästar, 12 kor, 8 ungdjur, 7 suggor, 10 gödsvin och 100 höns.

1965-

Rune Lennart Johansson född 1933-06-03 i Årstad död 2017

Gun Birgit f Bengtsson 1934-04-04 i Falkenberg

Barn: Lena Christina f 1965 och Ulf Fredrik f 1971

Rune Johansson fick lagfart på fastigheten Sjösgärde 1:3 år 1967. Därefter har fastigheten förändrats något: 1970 avstyckades 0,1457 ha till **1:5** och 0,1193 ha till **1:6**. 1972 lades fastigheterna Lunnabol 1:6 och 1:8 till 1:3 och bildade **1:7** och avstyckades 1.181 kvm till **1:10**.

Sjösgärde **1:5** såldes 1970 till Teckla Maria Nilsson (född 1900 i Sibbarp, död 1998 i Göteborg, 1972 till Rudolf Seefeldt (född 1907 i Tyskland, död 1993 i Falkenberg) och 1981 till Karin Seefeldt (född 1915 i Göteborg, död 1995 i Ullared). Sedan 2007 tillhör fastigheten Karl Erik och Britt Johansson (se bild på nästa sida).

På tomten Sjösgärde **1:10**, vackert belägen alldeles intill Sjösgärdes-sjön, ligger ett fritidshus som en gång flyttades dit av skräddaren och spelmannen Arvid Persson. Tillsammans med sin bror Knut drev Arvid en herrekiperingsaffär i Vessigebro samhälle, som hans far Per Persson f 1882 tidigare innehaft.

"Danskens fritidshus" på 1:10

Sedan 1983 ägs fastigheten 1:10 av Per Flensburg, i Danmark, f 1947.

Annons införd i Hallands-jul 1940:

Kostymer, Hattar, Trikotage, Skjortor, Skinn-, Sport- & Arbetskläder, Ulstrar, Mössor, Strumpor, Slipsar, Gossekipering m. m.	Knut Persson HERREKIPERING Vessigebro.
---	---

Rune och Gun Johansson överlät gården 1:7 till sonen Ulf och hans hustru Ann-Charlotte f 1971, som bor i gårdens gamla manhusbyggnad från 1858 med sina tre små barn Oscar, Gustav och Severina. Ulf brukar jorden och skogen och hustrun är distriktssköterska vid Vessigebro vårdcentral och också arbetar politiskt inom Centerpartiet. På gården finns fortfarande häst, kor och får.

Dottern Lena, gift Carlbom, har varit anställd av Falkenbergs kommun och arbetat politiskt inom Centerpartiet i många år. Hon är bosatt i Falkenberg.

Den gamla mangårdsbyggnaden på Sjösgärde 1:3 byggdes 1858

Rune och Gun Johansson flyttade till det här huset, som ligger strax intill gårdens gamla bostadshus. De lät bygga om en ekonomibyggnad, som ursprungligen (1951) uppfördes som svinhus. 1917 flyttade de till äldreboendet i Ullared och samma år avled Rune.

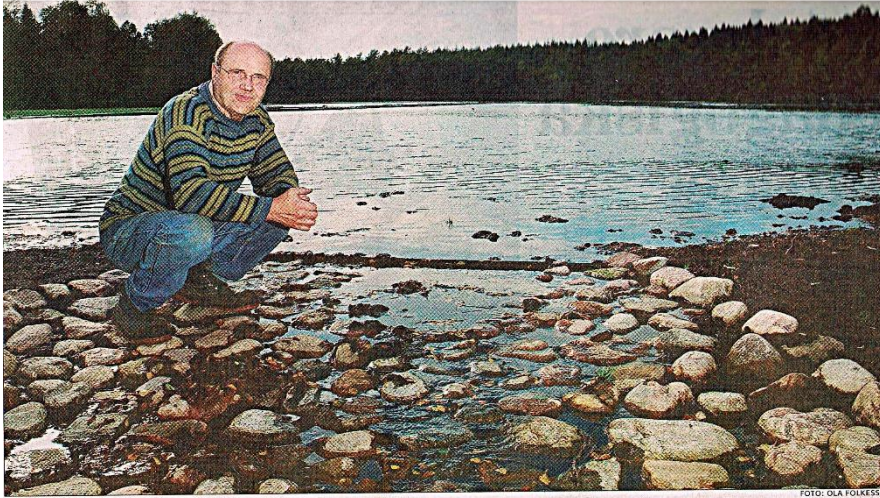
Vy från Drängseredsvägen med Sjösgärde 1:5 och 1:3

Sjösgärde 1:5

"SLUT MED TORVHANTERINGEN

Kurt Johansson slutar bryta torv på mossen i Sjösgärde. För honom var sommarjobbet på mossen en härlig avkoppling från ensidigt grävmaskinskörande"

SLUT MED TORVHANTERINGEN. Kurt Johansson slutar bryta torv på mossen i Sjösgärde. För honom var sommarjobbet på mossen en härlig avkoppling från ensidigt grävmaskinskörande. FOTO: OLA FOLKESSON

Sjösgärde mosse

Fram till år 2004 bröts det torv på mossen vid sidan av Drängseredsvägen av Kurt Johansson. I 22 år höll han på med denna verksamhet.

En vattenspegel och ångsull täcker nu den gamla torvtäkten. (källa och bild: HN 2004)

TORP och STUGOR

Siösgärde Hus – Stugan i Siösgerde – Siösgerde torp

Kanske har dessa bostäder legat på samma plats, men det vet vi inte. Torpet låg nästan säkert på den plats, som utmärkts på kartan (sid 2) som Enegrens lycka.

SIÖSGERDE HUUS OCH STUGAN I SIÖSGERDE

omkr 1694

Per Carlsson

född 1644

död 1712

Ingeborg

Barn: Per? f 1688 d 1695 och Jon f 1694

omkr 1726-1735

Per/Petter Jönsson/Torskog

Gunnel Larsdotter

Barn: Jonas f 1726 d 1726, Ingier f 1727, ett barn fött 1731 och ett barn 1734

Enligt en sammanställning av "Inhysesjon 1726 i Vessige socken" var "mannen adelsryttare och hustrun brottfällig". En adelsryttare var en ryttare i det svenska försvaret som hölls med häst och utrustning av en rik bonde eller en adelsman. Brottfällig = fallandesjuka, epilepsi.

före 1745

bodde här tiggerskan Botill med sina två barn. De flyttade till Halmstad 1745 och stugan stod öde ett tag.

1776-1778?

Olof Bengtsson född 1726

Ingri Ambiörnsdotter 1725

Barn: Sven f 1758 och Anders f 1766.

Olof var krympling och Ingri tiggerska under tiden de bodde i Sjösgärde Huus. De står antecknade som inhyses hos Per Persson, gård 1. Olof kom från Abild och Ingri från Drängsered. De gifte sig 1745.

SIÖSGERDE TORP – som hörde till Lunnabol fram till omkr 1810.**1778?-1844**

Jonas Enegren född 1750-11-17 död 1824

Ingierd Larsdotter 1753-08-18 1844

Barn: Elisabeth f 1778 d 1779, Helena f 1780, Anders f 1781 d 1782, Ingeborg f 1782 d 1805?, Johannes f 1785, Lars f 1787, Mårten f 1789 d 1789, Andreas f 1790 d 1790, Elisabeth f 1792 och Anna Christina f 1794.

Jonas var salpetersjudare (se faktarutan nästa sida) och i tjänst åtminstone från 1781. Omkring 1790 hade han en skuld till kyrkokassan på 38 skilling och 3 runstycken med anmärkning ”Utfattig både förut och sedan lånesåden erhöles, har många små barn, dem han knapt på sitt lilla swaga torp mägtar försörja”.

1807 skulle Wessige kyrka få ett ”Orgelwerk” och Jonas anmälde sig till sysslan som orgeltrampare, men församlingen tyckte att han bodde för långt bort och att det skulle bli allt för svårt, att vid ”påkommande extra officia uti svårt väder efterskicka honom”.

1810 antecknas han som ”afskedad salpetersjudare”, men runt 1815 är han i tjänst igen för att som ”wärkmästare” lära upp ett par lärningar, bla. a. sin egen son Johannes.

Av de 10 barnen dog 5 som små. Vid faderns död 1824 fanns endast 3 av barnen i livet: Johannes, Elisabeth och Anna Christina samt en oäkta son till Ingeborg, Christoffer f 1808. Barnen dog bl.a. av matsel (mässling) och kopporna. Lars sägs 1805 lida av en sjukdom, han sades var ”ursinnig” (en översättning är ”mani”). Ingeborg var sjuklig, krympling och oförmögen till arbete.

Jonas dog av åldersbräcklighet, 74 år gammal, medan hustrun som ofta antecknats som vanför, sjuklig och oförmögen till arbete, blev 91 år gammal.

Ur bouppteckningen efter ”gamle Torparen och Salpetersjudaren Jonas Enegren”:

Tillgångar 77 och skulder 75 riksdaler: ”Liten länga som består af stuga, förstuga och härberge, loga, lada och fähus, som värderas till 30 riksdaler”, 1 ”rödstiärnig ko” 12 rdr.

Bland skulderna fanns inestående modernearvet till Christoffer, 56 rdr.

I ett sockenstämmoprotokoll 1826 kan vi bl.a. läsa, att änkan tänkt flytta till sin dotter Elisabeth och hennes man Andreas Andersson i Flädje, och att hon fått ett domslut på att hon var försäkrad ”om att njuta sin lifsbergning utaf det under hemmanet Sjösgerde lydande torp, som hennes Man i lifstiden upptagit; så föredrogs detta inför Församlingen, och blef af Ågarne till Sjösgärde: Åboen Johannes Nilsson och Enkan Ingierd Davidsdotter beviljadt, att nämnde Andreas Andersson, enär han tager till sig och Kristligen försörjer sin Svärmoder till hennes död, får begagna hennes förut innehafda torp på så sätt, att han bortarrenderar det till någon inom Wessige Socken förut boende, hvilken, så länge Enkan Ingierd Davidsdotter lefver har att

njuta de förmåner och utgöra de skyldigheter till Sjösgärdes Ägare som Contractet mellan deras Förmån och aflidne Jonas Enggren, innehåller. Häremot hade församlingen intet att invända, enär Enggrens Enka derigenom blir försäkrad om sin lifsbergning, utan att falla Socknen till last, ej heller några Utsocknes, genom denna Ändring, blifva uti Församlingen intagne.”

Salpetersjudare var ett yrke vars uppgift bestod i att samla in urinindränkt jord för att kunna ta tillvara salpeter. [Salpeter](#) uppkommer när [biologiskt](#) material bryts ner i [jord](#) och en viktig källa för detta är stalljord.

På [Gustav Vasas](#) tid började armén allt mer övergå till eldvapen. De laddades med [krut](#), som till 75% innehöll salpeter, som fanns i stor koncentration under ladugårdar. Tidigare hade huvuddelen det krut som användes inköpts från utlandet, men man såg nu behovet av att storskaligt börja tillverka eget krut i Sverige. Följaktligen förklarades jorden under ladugårdarna för [krono regale](#). Alla bönder (prästerna såg till att ingen blev glömd) tvingades leverera sin ålagda kvot av salpeterjord tillsammans med aska, ved och kol till närmaste [sjuderi](#). Denna skyldighet ersattes 1634 av en salpeterskatt. Salpetersjudarna kom nu istället att själv hämta jorden under böndernas ladugårdar. Salpeterskatten ersattes 1801 av en skyldighet för varje mantal att årligen leverera 1/2 lispund salpeter till staten. 1830 upphörde salpeterskatten helt.

Bönderna ålades att ha trägolv i ladugårdarna för att denna salpeterbildning skulle kunna ske. Sjudningen varade årligen från den 1 maj till 29 september. Bönderna klagade över dessa pålagor och över sjudarnas besök. Denna sjudning pågick under 6 -7 dagar eller tills ett ägg kunde flyta på ytan. Efter detta tillsattes kalk och aska vilket fick det ingående koksaltet att kristalliseras och som därmed kunde avlägsnas. Därefter fick det hela svalna till ca 25 grader då salpetern började kristalliseras. Denna råsalpeter transporterades sedan till krutbruken. Sjudarna hade rätt att ta bränsle för kokningen.

För att effektivisera och bättre kontrollera att all gödseljord togs tillvara tillsattes under den krigiska stormaktstiden speciella salpetersjudare, som reste omkring bland böndernas byar. De hade rätt att till och med låta sitt arbetslag bryta upp stallgolven om så skulle behövas. Dessutom skulle de hållas med mat och logi så länge arbetet pågick. När de var klara fick bönderna själva fylla på ny jord och eventuellt lägga nya golv i fähusen. De våldgästade statliga arbetarna, som vart femte år knackade på dörren, kallades föraktfullt ”pissegubbar”.

I mitten av 1800-talet upptäcktes stora saltlager i Sachsen. Detta kunde användas vid kruttillverkning. Härigenom minskade behovet av salpetersjudning av jord. När sedan upptäckten av bomullskrutet gjorts upphörde sjudningen. Därmed upphörde ett näringsfång som bedrivits under nära 500 år och vållat både Kronan och bönderna stora bekymmer.

Per Anders Fogelströms "Vävarnas barn" från 1981 utspelar sig i delar på Kungsholmens salpetersjuderi och beskriver i detalj hur utvinningen gick till.

Texten ur Wikipedia

Vid en sockenstämma i Wessige 1815 beslutades att "SaltpeteLador framdeles skulle anläggas, emedlertid ärkändes att här än så länge kan med fördel kokas minst uti 5 år af jord under uthus; och de ställen, som äro försedda med tjenlig jordblandning uppgafs wara Wessige by, Bjerome, Wäby, Glostorp, Sjönevad, Lya och Gunnastorp samt för öfrigt nästan hela Askome by.....

För närvarande hafwa Församlingarne öfwerenskommit med Majoren och Riddaren Lilljehöök på Hjuleberg, att mot 8 procent få gagna hans panna intill dess Wessige och Askome Församlingar hunnit förskaffa sig sielfwe en ny."

Någon månad efter beslutar man så här:

"I anledning af Konungens Höga BefallningsHafwandes Memorial d, 30de sistl Januarii öfwerenskommo Wessige och Askome Socknemän idag, att af Kongl, Majt och kronan öfwertaga En SaltpeterSjudningspanna på 20 Lispund victualiewigt innehållande 300 kannors rymd, emot betalning som afdrages på de 1 riksdaler 8 skilling banko för hwarje Lispund Saltpeter, som de gårdskyldige af Kongl. Majt och kronan ärhålla."

Det blev Håkan Björnsson och Sara Jönsdotter som fick flytta in i änkan Enegrens torp:

1826-1833

Håkan Björnsson	född 1753-07-29 i Torsjö	död 1827
Sara Jönsdotter	1749-06-16	1833

Barn: Benedicta f 1795, Anna Britta och Beata

Ur bouppteckning 1827 efter Torparen Håkan Björnsson:

Tillgångar 43 och skulder 15 kronor.

Bland tillgångarna togs upp torpets byggnader, som köpts av Enegrens änka, och värderades till 9 kronor. Det fanns 2 kor, som värderades till 18 kronor.

Sara Jönsdotter bodde kvar på torpet till sin död 1833, därefter finns inga personer antecknade på torpet. Änkan Enegren, som förmodligen fortfarande hade rätt till torpet, levde till 1844, men kanske Enegrens lycka redan brukades av torparen på Liden, Per Nilsson. Han skulle ju ändå ha lyckan efter änkans död.

LIDEN –

som också kallades Grönelund

Inventeringsgruppen har kommit till platsen för torpet Liden

1820-1855

Per Nilsson	född 1796-12-24 i Sjösgärde	död 1867
Brita Larsdotter	1786-12-08 i Jöns Hansgård	1878

Barn: Christoffer f 1821 d 1824, Beata f 1823, Christoffer f 1824, Anna Lena f 1826 och Anders f 1828.

Pehr var yngre broder till Johannes Nilsson (se gård 1) och fick ett torpkontrakt av honom 1821:

"Till Torpare å mitt egande kronoskattehemman Nr 1 Sjösgärde $\frac{1}{4}$ mantal uti Wessige socken antager jag härmed min broder Per Nilsson och dess kära hustru Brita Larsdotter; försäkrande dem för sig, barn och arfvingar om rolig och orubblig besittning med följande vilkor:

1. Skall torparen ega nyttja, bruka och bebo den af mig förlidet år å skogen gjorda intägt, Liden kallad.
2. Jemte mina kreatur gagna mulbetet å skog och utmark för den boskap han å torpet föder.
3. Njuta husbehofstorf och bränne från min enskilda hemmansdel.
4. Efter torparen Engrens död skall min broder Per Nilsson tillträda, för sig, barn och efterkommande behålla min egende hälft uti sagde Engrensycka mot en öfverenskommen årlig afgift 2 rdr 32 sk banko som årligen uti Oktober månad skall betalas.
5. Skall torparen intill den tiden Engrens lycka tillträdes, få bruka min egende hälft uti Huslyckan mot en årlig afgift 3 rdr 16 sk banko, under hvilken medlantiid äfven tillåtes torparen uti ängabetet släppa en ko, men återgår Huslyckan till hemmanet så snart Engrenska lyckan af torparen tillträdes, då således ock upphör kraften af denna punkts innehåll.
6. Eger torparen sex fria odlingsår, räknade från den 15 mars 1820, under hwilken tid ej någon skatt eller dagsverken för intagan Liden utgöras.
7. Efter dessa sex årens förlopp skall årligen för intagan Liden utgöras sexton stycken karldagsverken på hemmansegarens kost, hwaraf 6 utgå under våren och 10 stycken under slättertiden.
8. I den händelse torparen skulle vilja denna lägenhet afträda, så må det honom vara fritt, då han ock eger sjelf disponera de hus som å stället nu finnas uppförde.

Försäkrande jag fulla säkerheten af detta kontrakt som skedde i Sjösgärde den 15 november 1821
Johannes Nilsson
De uti föreskrifna torparekontrakt mig föreskrifna vilkor förbinder jag mig till alla delar efterkomma och fullborda. Sjösgärde den 15 november 1821 Per Nilsson Brita Larsdotter

Kontraktet transporterades på sonen Kristoffer 1855. Föräldrarna bodde kvar på torpet så länge de levde. Fadern blev 76 år gammal och Brita, ytterligare en krutgumma, blev 91 år gammal. Sonen Anders blev torpare under Wreda i Eftra, dottern Beata gifte sig med torpare Gustaf Bertilsson på Nybygget (läs om dem i Grimshultshäftet) och Anna Lena gifte sig med Johan Aron Olsson i Lilla Backa, Gällared.

I bouppteckningen 1867 efter undantagsmannen Per Nilsson uppräknas som tillgångar endast hans gångkläder, 1 gammal kista, 1 silverfickur (3 rdr) och 1 malmbjällra, tillsammans värderade till 20 rdr. Skulderna uppgick till 52 rdr.

1855-1895

Kristoffer Persson född 1824-11-15 i Sjösgärde

Johanna Svendsdotter 1828-11-27 i Steninge

Barn: Severina Beata f 1856 d 1857, Severin f 1859 och Johan Henning f 1865

1859 fick torparen arrendera och hägna "ett stycke mossjord "Kräppemossen" och mark på utmarken", att efter eget godtycke disponera och bruka i samma följd med det förra kontraktet och då eger torparen en orubbad listidsbesittning." I arrende skulle torparen betala 8 riksdaler riksmünt i årlig skatt.

Sonen Severin gifte sig 1886 med Beata Eliasdotter från Räfvinge. De bodde också på torpet och fick där sina två första barn: Bernhardina f 1886 och Carl Albin f 1889. Familjen flyttade till Räfvinge 1889.

Sonen Johan Henning blev 1895 ägare till Lya nr 1:2 och hans utfattiga föräldrar flyttade med honom dit samma år. Modern dog 1899 och Johan Henning och fadern flyttade till Krogsred 1901.

Det framgår inte av församlingsboken, om det fanns någon torpare på Liden mellan 1895 och 1901, när torparen och stenhuggaren August Cederberg för en kort period flyttar dit från Harplinge med sin familj.

1901-1904

Johan August Cederberg född 1875-01-03 i Hukered

Christina Josefina Svendsdotter 1876-11-09 i Wapnö

Barn: Axel Leonard f 1897, Anna Potentia f 1899 och Anders Gustaf f 1904.

Familjen flyttar från Liden 1904, först till Grimshult, sedan till Kungsgård och därefter till Stafsinge för att bli torpare under Lis gård. Därifrån är den här bilden av August och Christina och där levde de med sina 11 barn till 1925, när familjen splittrades. Fadern begav sig till Canada och återvände inte.

Efter 1904 har det inte funnits någon torpare på

Liden, men man kan fortfarande se tydliga tecken på att det varit ett boställe där och rester av husgrunden finns kvar.

Vid inventering av växtligheten i maj 2009, innan vildsvinen rumsterat om där, fann vi slån, björnbär, körsbärsträd, smultron, körvel, påskliljor och ett mycket högt äppelträd. En bit från torpet finns tydliga rester efter en linbasta.

LJUNGSLÄTT

Torpet verkar ha bildats 1799 och tillhörde båda Sjösgärdesgårdarna, men i husförhörslängderna placerades det den första tiden under Lunnabol. Från laga skiftet 1837 hörde torpet till Sjösgärde 1:3.

1799-1841

Lars Bengtsson

född 1762-12-02

död 1838

Christina Börjesdotter

1761-06-11

1841

Barn: Benedikta f 1792, Helena f 1795, Beata f 1799 och Elin f 1802

Torpare Lars Bengtsson från Ängastugan gifte sig 1791 med Christina Börjesdotter från Örsedal i Abild. "De blefwo på första stället boende", men har säkert vistats i annan församling, innan de flyttade till Ljungslätt, eftersom de tre äldsta barnen inte är födda i Vessige. Elin antecknas i födelseboken född på "Lunnabols torp".

1826 lämnades ansvaret för torpet över på dottern Helena och hennes man Jöns Erlandsson från Drängsered. Föräldrarna bodde kvar, kallas nu utfattiga tiggare och dog båda av s.k. åldersbräcklighet 75 resp 79 år gamla.

1826-1874

Jöns Erlandsson född 1795-09-08 i Drängsered död 1872
Helena Larsdotter 1795-09-08 1874

Barn: Elias f 1827 och Anna Beata f 1834.

Jöns dog i lungshot, 68 år gammal. Helena blev 79 år. Vid deras död var sonen Elias hemmansägare i Lia 1:3, gift 1858 med Ingrid Jonasdatter f 1830-12-19 (död 1877). Dottern Anna Beata var gift med hemmansägare Karl Johan Andersson i Lia 1:2, senare dräng hos svågern Elias Jönsson (läs mer om dem i Liahäftet).

Ur Jöns Erlandssons och Helena Larsdotters bouppteckningar 1872 och 1874:

1872: Tillgångar 568 och skulder 63 riksdaler

"Torplägenheten Ljungslätt, som enligt företedde lantmäterihandlingar innehafves av enkan under hennes lifstid, är bebyggd med man- och uthus, hvilka värderas till 200 riksdaler."

Kreatur: "2ne hjelmiga kor" 110 rdr, 1 kviga, 1 kalv, 1 gris, 6 får och 7 lamm, totalt 206 rdr. Det fanns många gårdsredskap, möbler och husgerådssaker mm, vilket inte var vanligt på ett torp.

1874: Tillgångar 486 och skulder 28 riksdaler. Torpets byggnader värderas nu till 150 rdr, de två hjelmiga korna fanns kvar samt ytterligare 1 ko, 1 kalv, 3 får och 1 bagge, totalt värde 210 rdr.

1879-1911

Elias Jönsson född 1827-11-07 i Ljungslätt död 1911

Barn: Josefina f 1860 och Albertina (Alma) Bernhardina f 1862

Efter hustruns död 1877 lämnade Elias och döttrarna gården och flyttade till torpet. Elias hade sysslat med en del oklara fastighetsaffärer under tiden i Lia och 1872 och dömts för förfalskning till 1 års straffarbete och förlust av medborgerligt förtroende i 5 år.

I den statliga torputredningen 1909 uppges att torpet var mer än 6 tunnland men mindre än 10 tunnland stort. Torparen skulle göra 13 dagsverken hos markägaren Elias bodde kvar på Ljungslätt till sin död. Han blev 84 år.

I bouppteckningen efter honom tas upp tillgångar för 294 och skulder för 287 kronor. Han ägde fortfarande några kreatur: 2 kor, 3 får och några höns, värda 185 kronor. Husbyggnaden värderas till 20 kronor. "Boet uppgafs af den aflidnes hushållerska Inger Kristina Larsdotter".

Dottern Josefina gifte sig med Alfred Holmqvist i Møllegård. Alma gifte sig med grannpojken Henning Eriksson På Skogslyckan och de blev 1898 hemmansägare på gården 1:3. Samtidigt flyttade hans föräldrar, som då var "undantagsfolk" på Skogslyckan till Ljungslätt.

1898-1915

Eric Svensson född 1825-03-02 i Asige död 1901
Olena Sofia Hansdotter 1831-09-09 1915

Makarna hade blivit torpare redan 1859 i Skogslyckan (läs mera i Lunnabolshäftet). De flyttade till Ljungslätt 1898. Mannen kallas då arbetare i församlingsboken.

Olena Sofia var den som sist lämnade Ljungslätt.

Lars-Åke Larsson i inventeringsgruppen vid rester av Ljungslätts husgrunder.

Källor: Kyrkoböcker, mantalslängder, fastighetsregister, Gods och Gårdar 1939, 1946 och 1964, Lantmäteriets historiska kartor, "Vessige och Alfshög – två socknar i Ätrands dalgång" av Sven Larsson 1996, "Halländska emigrantöden" av Fritiof Bengtsson m fl 1996 och Hallands Nyheter. Holger Eriksson, Berghem, född i Sjögärde, har också hjälpt oss i inventeringsarbetet. Gamla fotografier från Holger Eriksson och Inga-Lill Cederberg. Nytagna bilder av Inga-Lill Cederberg

2014-03-15

rev. 2015-09-21, 2016-12-04, 2017-10-24